

ค้นหาความหมายในเรื่องปรัมปรา (13)

โดย ศ.กิริติ บุญเจือ
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
ราชบัณฑิตสภาปรัชญา

อาหารค่ำมื้อสุดท้าย (The Last Supper)

ทุกท่านคงนึกออกว่า งานชิ้นเอกของเลโอนาร์โดดา วินชี (Leonardo da Vinci 1452-1519) ชิ้นหนึ่งคือ ภาพวาดชื่อว่า The Last Supper (อาหารค่ำมื้อสุดท้ายของพระเยซู) ท่านศาสตราจารย์พลเรือตรีสมภพ กิรมย์(ร.น.) ซึ่งเป็นราชบัณฑิตรุ่นพี่ที่ผมเคารพมาก ได้ขอให้ผมเขียนความหมายของภาพนี้ไม่ใช่ในฐานะผู้รู้ศิลปะ แต่ในฐานะผู้รู้ปรัชญาและศาสนาที่รู้เนื้อหาของภาพ ผมก็ผลัดวันประกันพรุ่งเรื่อยมา เพราะยังสนุกกับเรื่องปรัมปราของกรีก อยู่ ความจริงเรื่องความหมายของปรัมปรากรีกท่านก็เป็นผู้ชักชวนให้ผมเขียนเช่นกัน อยู่ดีๆจะเปลี่ยนเรื่องจากเรื่องปรัมปราของชาวกรีกโบราณมาเป็นเรื่องปรัมปราของชาวคริสต์ปัจจุบัน โดยไม่มีปีไม่มีมิชลุ่ม ก็จะต้องรอจังหวะ พอติดอนนี่ภาพยนตร์เรื่อง The Passion of the Christ (มหาทรมานของพระคริสต์) ที่ฮือฮากันมากในสหรัฐอเมริกา มีทั้งผู้ชื่นชมและผู้คัดค้าน ผู้ชื่นชมก็บอกว่าทำได้ดีมาก ทำให้ได้รู้เรื่องการสิ้นพระชนม์ของพระเยซู ราวกับอยู่ในเหตุการณ์จริงๆ เมื่อสมัย 2000 ปีก่อนโน้น แม้บทเจรจาที่ใช้ภาษาของสมัยนั้น จึงทำให้ดูสมจริงทุกประการ ฝ่ายคัดค้านก็มีเหตุผลหลายด้าน คือ 1.แสดงความทารุณมากเกินไปมาตรฐานของสื่อบันเทิง จึงน่าจะทำได้ เป็นสื่อศึกษาเฉพาะกลุ่มบุคคลยิ่งกว่าจะเสนอเป็นสื่อบันเทิงสาธารณะ 2.ให้ความรู้สึกที่ผู้นำศาสนายูดายที่เลวมาๆ ย่อมไม่เป็นมงคลแก่ผู้นำถือศานา ยูดาห์อยู่ในขณะนี้ บางคนกลัวไปถึงขั้นว่าอาจจะเกิดกลุ่มชาวคริสต์คลั่งไคล้ ศาสนาทำการล้างแค้นชาวยิวอย่างไร้เหตุผล ดังที่เคยเกิดขึ้นแล้วในยุคกลาง ก็คิดว่าน่าจะเป็นฤกษ์ดีที่จะศึกษาหาความหมายในเรื่องนี้ตามทฤษฎีปรัมปรา อย่างไรก็ตามผมขอขอบคุณท่านศาสตราจารย์พลเรือตรีสมภพ กิรมย์ (ร.น.) ราชบัณฑิต เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ตลอดจนขอขอบคุณคุณวาทิน(ต่วย) ปิ่นเฉลียว ที่เปิดโอกาสให้ทั้งผู้เขียน และผู้อ่านได้ช่วยกันศึกษาหาความหมายในเรื่องปรัมปรา จะได้เคารพศรัทธาของกันและกันได้เหมาะสม หรือ “ไม่เชื่อก็อย่าลบหลู่” ก็ยังดี

บางคนอาจจะขบขันตั้งแต่แรกเลยก็ได้ว่าทำไมผมจึงไม่ถือว่าพระเยซูเป็นบุคคลประวัติศาสตร์ แต่จัดเป็นบุคคลปรัมปรา ผมขอชี้แจงเสียตั้งแต่ตอนนี้เลยว่า ผมเชื่อว่าพระเยซูเป็นทั้งบุคคลประวัติศาสตร์และบุคคลปรัมปราพร้อมสรรพในพระองค์ เรื่องราวของพระองค์จึงไม่ใช่เรื่องประวัติศาสตร์ทั้งหมด และไม่ใช่เรื่องปรัมปราเพียงอย่างเดียว มีส่วนที่เป็นประวัติศาสตร์ในชีวิตและคำสอนของพระองค์ และประวัติศาสตร์ตามความหมายวิชาการก็คือการตีความบนหลักฐานเท่าที่หาได้ ในประวัติพระเยซูมีหลักฐานประวัติศาสตร์พอที่จะเชื่อได้ว่าพระองค์เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ ซึ่งอาจจะตีความและสันนิษฐานต่อไปถึงอีกหลายๆเรื่อง ที่เชื่อได้ว่าเป็นเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ทั้งประวัติศาสตร์และเรื่องปรัมปรา

เรื่องปรัมปราไม่ใช่นิยาย และนวนิยายก็ยังไม่ใช่ นิยายไม่จำเป็นต้องจริง หรือจริงแต่ก็ไม่สนใจให้ผู้ฟัง เชื่อว่ามีเหตุการณ์จริงอยู่เบื้องหลัง นิยายอิงประวัติศาสตร์ก็ยังไม่ใช่เรื่องปรัมปราอยู่ดี เพราะผู้เล่าไม่สนใจปลุกศรัทธาให้เกิดขึ้นในผู้ฟัง เรื่องปรัมปราจึงต้องเป็นเรื่องที่ผู้เล่าแรกๆเล่าจากพื้นฐานของข้อเท็จจริงแห่งเหตุการณ์จริง

ที่เกิดขึ้น ถ้าผู้เล่าต้องการเพียงแต่สื่อข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและผ่านไปแล้ว ก็ไม่เรียกว่าเป็นเรื่องปรัมปรา จนกว่าจะมีผู้นำเอาเรื่องเดียวกันนั้น ไปเล่าโดยตั้งใจปลุกเร้าศรัทธาต่ออะไรบางอย่างที่มีอุดมคติเป็นเป้าหมาย เรื่องปรัมปราก็เกิดขึ้น ณ บัดนั้น เมื่อเล่าต่อๆ ไปก็จะมีการพัฒนาการเร้าศรัทธาไปเรื่อยๆ ตามความสามารถของผู้เล่า อาจจะมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็ยังอาจจะพัฒนาการปลุกเร้าศรัทธาต่อบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรนั้นต่อไปอีก ซึ่งก็อาจจะมีการบันทึกรุ่นต่อมาและต่อๆ มา เรื่องปรัมปราแต่ละเรื่องจึงอาจจะพัฒนาไปได้เรื่อยๆ ด้วยประการฉะนี้ นอกจากนั้น เรื่องปรัมปราหลายๆ เรื่อง บางทีก็มีต้นกำเนิดห่างไกลกันลิบลับ มีโอกาสมาผสมผสานในเรื่องเดียวกันได้ และเรื่องเดียวอาจจะแบ่งภาคเป็นหลายเรื่องในเวลาต่อมาก็ได้ด้วย ชีวิตของเรื่องปรัมปราจึงน่าศึกษาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความหมายในเรื่องปรัมปรา

ถามว่าเรื่องปรัมปรามีบทบาทและคุณค่าหรือไม่เพียงใด ก็ขอตอบได้อย่างเต็มปากว่ามาก ๆ หากเรามีแต่พงศาวดารและประวัติศาสตร์ให้ศึกษา สังคมมนุษย์คงหนาวเย็นแห้งแล้งเรื่อยมา ชีวิตของมนุษย์ในสังคมก็คงเหมือนตุ๊กตาไขลานขาดความตื่นตื้นระทึกใจและบันเทิงใจ คงไม่มีเทศกาลสงกรานต์ เทศกาลคาร์นิวัล เทศกาลคริสต์มาส เทศกาลเข้าพรรษาออกพรรษา ฯลฯ คนเราคงใช้แต่เหตุผลขาดอารมณ์ ใจห้องขวางพองโตแต่ห้องซ้ายลิบลึก คนเราคงเบียดชีวิตและฆ่าตัวตายมากกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้หลายสิบเท่า น่าจะพูดได้ไม่ผิดว่า หากมีแต่ประวัติศาสตร์สิ้นพระชนม์ของพระเยซู ไม่มีเรื่องปรัมปราสะสมมาในประวัติศาสตร์ ศาสนาคริสต์คงเป็นศาสนาที่จืดชืดแห้งแล้งไร้ชีวิตชีวาและไร้การสร้างสรรค์ คงไม่มีอะไรดีๆ บางครั้งก็มีการตัดสินใจผิดพลาดตามมาอยู่เหมือนกัน ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้ศาสนาคริสต์พัฒนาเรื่อยมาจนทุกวันนี้ และก็จะพัฒนาต่อไปอีกมาก หากได้รู้จักใช้ธาตุปรัมปราที่แฝงอยู่อย่างรู้คุณค่าและเข้าใจความหมาย

หากทำความเข้าใจหรือปรับความเข้าใจตามหลักวิชาการดังกล่าวได้ทุกฝ่าย ก็ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร ปัญหาทั้งหลายแหล่งที่ถกๆ กันก็จะตกไป ใครจะเสริมศรัทธาอีกเท่าใดก็เสริมได้ตามใจ ไม่มีใครว่า ใครไม่ศรัทธาก็ไม่ลบหลู่ เพราะถือว่าเป็นปรากฏการณ์ที่มีคุณค่าของมนุษยชาติ

จะเข้าใจความหมายเรื่องมหาทรมาณของพระคริสต์(The Passion of the Christ) ก็ควรต้องเริ่มศึกษาจากอาหารค่ำมื้อสุดท้ายของพระเยซูเป็นอย่างน้อย บางคนคิดว่าต้องเริ่มตั้งแต่ก่อนสร้างโลกก็ตามใจ แต่ผมขอตัดตอนเอาแค่นี้ เพื่อมิให้นานเกินรอซึ่งจะทำให้เบื่อเสียก่อน

ที่เป็นประวัติศาสตร์พอจะเรียบเรียงได้ดังนี้

วันที่ 2 เมษายน ค.ศ.30 ตรงกับวันอาทิตย์ พระเยซูเสด็จเข้ากรุงเยรูซาเลม คณะผู้รักชาติปลุกระดมประชาชนมาแห่แทนพระเยซูราวกับเป็นกษัตริย์ เพื่อตะล่อมให้พระองค์ยอมรับเป็นผู้นำชาติ เพราะบาร์บาสได้ก่อการและล้มเหลว ถูกจับตัวไปคุมขังไว้แล้ว จำเป็นต้องหากคนเก่งมาเป็นผู้นำคนใหม่ แต่พระเยซูกลับบอกว่าพระองค์เกิดมาเพื่อยอมตายเป็นการไถ่บาปมนุษย์ มันเป็นภาษาที่กลุ่มผู้รักชาติไม่อาจเข้าใจได้ พระเยซูกลายเป็นผู้ไม่รักชาติและไม่ยอมช่วยชาติในยามที่ชาติต้องการ ประเภทคนหนักแผ่นดินเสียชาติเกิด ทำให้เข้าใจเหตุการณ์ต่อมาได้ชัดเจนว่า

วันที่ 3 เมษายน ค.ศ.30 ตรงกับวันจันทร์ มีการประชุมเพื่อหาวิธีลงโทษพระเยซูให้สะใจที่อยากยกให้เป็นผู้นำกษัตริย์แล้วทำเมิน ทั้งๆที่ทำได้และควรทำอย่างยิ่ง แต่ก็ยังไม่มีข้อตกลงใดๆ นอกจากจะช่วยกันสอดส่องหาวิธีหลอกล่อพระเยซูให้หลงเข้าทางตัน จะได้เสกกันให้สะใจ

วันที่ 5 เมษายน ค.ศ.30 ตรงกับวันพุธ ยูดาสะวากคนหนึ่งของพระเยซูและเป็นผู้สนับสนุนการกษัตริย์ด้วยคนหนึ่ง ได้รับเชิญมาร่วมประชุมสภาผู้ชาติระดับสูง มีมติให้หาวิธีจับตัวพระเยซูอย่างเงียบๆและส่งฟ้องไปยังข้าหลวงโรมัน เพื่อให้ข้าหลวงโรมันหลงทิศทางการประเมินสถานการณ์กษัตริย์ของชาวยิวขณะนั้นที่อยากปลดแอกอำนาจโรมัน ยูดาสะวากจัดการโดยได้รับค่าใช้จ่ายดำเนินการ 30 เหรียญ

วันที่ 6 เมษายน ค.ศ.30 ตรงกับวันพฤหัสบดี เป็นวันชาติของชาวยิวสมัยนั้น เป็นวันระลึกถึงการพ้นจากการเป็นทาสในประเทศอียิปต์ เป็นธรรมเนียมว่าตอนค่ำทุกคนครอบครัวจะต้องจัดการกินเลี้ยงกันในวงญาติ เพื่อประกอบพิธีระลึกถึงอาหารค่ำมื้อสุดท้ายในประเทศอียิปต์ก่อนออกเดินทางสู่อิสรภาพในวันรุ่งเช้า เพื่อให้ประทับใจและปลุกศรัทธาต่อชาติและศาสนา จึงกำหนดให้ปฏิบัติตามเรื่องปรัมปราว่าต้องยืนรับประทานรอบๆโต๊ะอาหารเพื่อแสดงว่าเตรียมพร้อมรับคำสั่ง ต้องใช้ขนมปังที่ปังโดยไม่มีเชื้อแป้งผสม เพื่อหมายถึงว่าต้องรีบร้อน ไม่มีเวลาหมักแป้ง ต้องกินผักที่ต้มในน้ำเดือดเฉยๆ เพื่อแสดงว่าต้องรีบเก็บข้าวของไม่มีเวลาปรุง ต้องฆ่าลูกแกะเพราะต้องเอาเลือดป้ายที่ประตูบ้านเพื่อเป็นเครื่องหมายว่าเป็นครอบครัวของผู้ต้องการอิสรภาพอย่างไม่ย่อต่อความยากลำบากทุกอย่างจึงเป็นสัญลักษณ์จากเรื่องปรัมปราที่มีความหมายทั้งสิ้น พระเยซูมีอาการบ่งบอกว่ารู้ชะตากรรมของตน จึงทรงสั่งสาวกให้กินเลี้ยงเฉพาะในกลุ่มแทนแยกย้ายไปกินเลี้ยงกันในครอบครัวของแต่ละคนหรือในครอบครัวของเพื่อน ได้มีการจัดเตรียมทุกอย่างตามประเพณี

ประเพณีการรับประทานอาหารของชาวยิวก็คือ นั่งบนตั่งรอบๆโต๊ะอาหาร ถ้าเป็นการเลี้ยงหรูหราก็นิยมประเพณีกรีก-โรมัน คือ นอนตะแคงบนเตียงหันศีรษะมาทางโต๊ะอาหาร แต่พิธีกรรมของเทศกาลอพยพสั่งให้ยืนรับประทานอาหารรอบๆโต๊ะ ผู้อาวุโสเล่าเหตุการณ์รับประทานอาหารค่ำมื้อสุดท้ายในประเทศอียิปต์ มีการขอบคุณพระเจ้า และเริ่มรับประทานอาหาร ถึงตอนนี้ก็ควรจะนั่งหรือนอนแล้วแต่ว่าจะจัดแบบชาวบ้านหรือแบบไฮโซ กลุ่มของพระเยซูคงได้จัดแบบชาวบ้าน และเลโอนาร์โดดา วินชีก็วาดภาพให้นั่งแบบชาวบ้าน มีที่วาดภาพให้นอนตะแคงรับประทานอาหารก็มี

เหตุการณ์เกิดขึ้นโดยเจตนาหลายอย่างที่บรรดาสาวกไม่เข้าใจในขณะนั้น แต่เมื่อพระเยซูสิ้นพระชนม์แล้ว ก็ผูกเรื่องปรัมปราอย่างสำคัญ ซึ่งจะมีการขยายความต่อมาจนกลายเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้มีศรัทธาเสียสละแรงกายแรงใจและแรงความคิดสร้างคริสตจักรเรื่อยมาจนตราบนานเท่าทุกวันนี้ เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นระหว่างชั่วโมงแห่งอาหารค่ำมื้อสุดท้ายก็คือ 1.พระเยซูทรงล้างหน้าสาวกทุกคน เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าสาวกมีหน้าที่รับใช้บรรดาลูกศิษย์ที่จะมีขึ้นต่อไปในอนาคต 2.ทรงปลงสังขารว่าจะถูกประทุษร้ายในไม่ช้า แต่สาวกพากันรับรองว่าจะไม่ยอมให้เกิดขึ้น 3.ทรงหยิบขนมปัง ซึ่งเป็นอาหารหลักประจำโต๊ะอาหารของชาวยิวขณะนั้น ตรัสให้สาวกแบ่งกันรับประทานให้ทั่วหน้าเพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงความรักและเสียสละของพระองค์เพื่อให้เกิดสังคัมใหม่ที่เอื้ออาทรต่อกัน 4.ทรงยกจอกเหล้าองุ่น ซึ่งเป็นเครื่องดื่มหลักประจำโต๊ะอาหารของชาวยิวขณะนั้น ตรัสให้สาวกแบ่งกันดื่มให้ทั่วหน้า เพื่อเป็นอนุสรณ์ว่าพระองค์ทรงพร้อมหลังพระโลหิตจนหมดกายเพื่อแสดงความรักและเสียสละเพื่อให้เกิด

สังคมาใหม่ที่ยอมเสียสละและเสียเปรียบแก่กัน 5. ทรงอภิปรายเรื่องสังคมาใหม่ตามอุดมคติของพระองค์ 6. ยูดาสลุกขึ้นจากกลุ่มไประหว่างการเลี้ยง พระเยซูทรงทักอย่างรู้ทันว่ายูดาสกำลังจะไปทำอะไร แต่ยูดาสหยุดไม่ได้แล้ว เพราะคณะผู้บริหารระดับสูงของกลุ่มผู้ชาติกำลังรอดตามันดอยู่ เหตุการณ์เหล่านี้บรรดาสาวกได้แต่แปลกใจ แต่ไม่เข้าใจ และจะไม่มีอะไรเกิดขึ้น หากไม่มีผู้นำเอาไปผูกเป็นเรื่องปรัมปราและเล่าต่อกันไปอย่างกว้างขวางด้วยศรัทธาและเพื่อปลุกศรัทธา

ตามที่เคยปฏิบัติเป็นประจำขณะประทับอยู่ ณ กรุงเยรูซาเลม คือเมื่อรับประทานอาหารเช้าแล้ว พระเยซูจะนำหน้าสาวกเดินไปยังสวนมะกอกเชิงเนินเยรูซาเลม เพราะเป็นที่สงบ ลมพัดเย็นสบายมองลงเบื้องล่างเห็นทิวทัศน์สวยงาม ทรงปล่อยให้บรรดาสาวกหลับอย่างไม่รู้เรื่อง พระองค์ทรงหาที่เหมาะสมรวบรวมสมาธิให้อยู่กับพระบิดาในสวรรค์ ทรงคำนึงถึงเหตุการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นตลอดคืนนั้นจนตลอดวันรุ่งขึ้น ครั้นตึกคึกยูดาสก็นำกลุ่มผู้ชาติมาจับพระองค์อย่างละม่อม สาวกคิดจะสู้ แต่พระเยซูทรงห้ามไว้ จึงพากันหนีเอาตัวรอด บางคนติดตามดูเหตุการณ์แบบอำพรางตน

เป้าหมายของการจับกุมก็คือ เพื่อจะสั่งสอนที่ไม่ยอมรักชาติและช่วยกันผู้ชาติ แต่จะทำอะไรรุนแรงนักไม่ได้ เพราะต้องเดินตามกฎหมายโรมัน จึงได้แต่วางแผนและรอถึงรุ่งเช้าเพื่อนำตัวไปมอบให้ข้าหลวงโรมันด้วยข้อหาวางแผนกบฏต่ออำนาจโรมัน เพราะวิธีนี้เท่านั้นที่จะยืมมือกฎหมายโรมันลงโทษได้อย่างสะดวก ในขณะที่เดียวกันก็จะได้สร้างสถานการณ์บิดเบือน ให้ข้าหลวงโรมันหลงประเด็นในการปราบปรามการก่อการร้ายในดินแดนปาเลสไตน์ คือแทนที่จะสงสัยกลุ่มนี้ กลับจะต้องคิดเสียใหม่ว่าแท้ที่จริงกลุ่มนี้จงรักภักดีต่ออำนาจโรมันถึงขนาดช่วยสอดส่องจับตัวผู้ก่อการมามอบให้ข้าหลวงโรมัน

วันที่ 7 เมษายน ค.ศ.30 วันศุกร์ พอได้เวลาก็นำพระเยซูจำจองไปมอบยังจวนข้าหลวงโรมัน แต่ก็ผิคาดแทนที่ข้าหลวงโรมันจะดีใจและชมเชย กลับแสดงความกังขาอย่างออกหน้าออกตา สั่งให้นำตัวพระเยซูมาเข้าห้องเฉพาะสอบปากคำด้วยตัวเอง ยิ่งสอบก็ยิ่งสงสัยว่ามีกลบปีและตบตักกันอย่างร้ายกาจ จึงนำตัวพระเยซูคืนให้ไปจัดการกันเองตามกฎหมายท้องถิ่น เพราะสอบไม่ออกว่ามีความผิดอันใดตามกฎหมายโรมัน แต่ผู้กล่าวหาที่ไม่ยอมโดยอ้างว่ากฎหมายท้องถิ่นไม่มีอำนาจลงโทษผู้กระทำผิดต่อพระมหาจักรพรรดิโรมัน พวกตนเป็นพวกจงรักภักดีต่อพระมหาจักรพรรดิโรมัน ไม่อาจปล่อยให้ผู้ก่อการต่อต้านอำนาจจักรพรรดิลอยนวลไปได้ ในขณะเดียวกันก็ไม่อาจทนต่อการถูกเพ่งเล็งว่าเป็นศัตรูกับจักรพรรดิ ถึงขนาดพรรคพวกคือบารับบาสถูกคุมตัวรอดตัดสินลงอาญา จึงขอให้ข้าหลวงจัดการให้ถูกต้อง มิฉะนั้นจะลงชื่อกันร้องเรียนต่อจักรพรรดิที่กรุงโรม (หากต้องการ 5 หมื่น ชื่อก็เชื่อว่าหาได้เพียงพอ เพราะมีเป้าหมายชัดเจนกันอยู่แล้ว)

ตามเหตุการณ์ประวัติศาสตร์เท่าที่รู้ ข้าหลวงโรมันนามว่าพันเซียสไพเลต(Pontius Pilate) หลงประเด็นจริงได้ทำพิธีล้างมือต่อหน้าประชาชนว่าไม่เห็นด้วยการการประหารชีวิตพระเยซู แต่ต้องใช้อำนาจหน้าที่อนุมัติการประหารชีวิตพระเยซูเพื่อหลีกเลี่ยงการประท้วงใหญ่ ซึ่งอย่างไรเสียต้องสิ้นสะเทือนถึงตำแหน่งข้าหลวงที่กำลังดำรงอยู่ และอนาคตการเมืองที่หวังว่าจะก้าวขึ้นต่อไปในอนาคต ข้าหลวงยอมปล่อยตัวบารับบาสตามคำเรียกร้องรวมความว่าการเรียกร้องครั้งนี้ฝ่ายเรียกร้องได้สมหวังถึง 3 ข้อใหญ่ เปรียบเหมือนขว้างหินก้อนเดียวได้หนักถึง 3 ตัวใหญ่ๆ คือ 1. ได้กำจัดคนหนักแผ่นดินอย่างพระเยซูได้สะดวก 2. ยืนยันต่อรัฐบาลโรมันว่าพวกตนจงรักภักดีต่อ

จักรพรรดิและรัฐบาลโรมัน มีผู้ใช้ต้องสงสัยว่าเป็นพวกหัวแข็ง 3. ได้ปลดปล่อยสมาชิกชั้นหัวกะทิที่ถูกจับจำจองรอการตัดสิน ซึ่งการไต่สวนอาจจะขัดทอดไปถึงคนอื่นๆอีกมาก สำหรับพวกเขา การกล่าวโทษพระเยซูให้ตายไปคนเดียว ได้ผลมหาศาลอย่างนี้แล้วพวกเขาย่อมรู้สึกว่าคุณค่าสำหรับความรักชาติ เมื่อเป็นเช่นนี้จะกล่าวหาพวกเขาได้หรือ ใครที่รักชาติในขณะที่ชาติกำลังถูกกดขี่ ก็จะต้องหาทางออก การสละชีวิตเพื่อนร่วมชาติคนหนึ่งที่ทำตัวไม่รักชาติ เพื่อให้ชาติได้พ้นวิกฤต ย่อมสมเหตุสมผลเสมอ สำหรับผู้ตั้งใจกู้ชาติ ถ้าแล้วพวกเขาได้ล่วงรู้ว่าสักวันหนึ่งพระเยซูจะเป็นศาสดาของศาสนาใหญ่ของโลก พวกเขาคงต้องคิดหนัก แต่ขณะนั้นใครจะล่วงรู้ได้ แม้แต่สาวกของพระเยซูเองก็ไม่มีทำที่ว่าจะคิดอย่างนั้น จึงไม่มีใครยอมแสดงตัวเป็นศิษย์ขนาดยอมตายกับอาจารย์แม้แต่สักคนเดียว

ข้าหลวงพันเซียสไฟเลทเองภายหลังก็ต้องยอมรับว่าตนอ่านเหตุการณ์ผิดพลาด เพราะการปล่อยตัวบารับบาสเท่ากับปล่อยเสือเข้าป่า ต่อมาเกิดการก่อการร้ายจนคุมสถานการณ์ไม่ได้ ถูกเรียกตัวไปสอบสวนและสูญเสียอนาคตการเมืองตามที่กลัว ทั้งหมดก็เป็นไปตามกลไกการเมือง หลายครั้งนักการเมืองต้องเลือกระหว่างทางสองแพร่ง หากเลือกทางถูกก็ดีไป เลือกทางผิดก็ตกอับ บางครั้งแ่ขนาดเลือกทางไหนก็แ่ทั้งนั้น อย่างเช่นกรณีของข้าหลวงพันเซียสไฟเลท เป็นเรื่องน่าเห็นใจ นักปรัชญาเรียกว่ากรณีไดเลมมา(Dilemma case)

สรุปแล้วในกรณีนี้เป็นเรื่องน่าเห็นใจทุกฝ่าย เป็นบทเรียนว่าหากเกิดเหตุวิกฤตใดก็ตามต่อไปในอนาคต ทุกฝ่ายพึงเห็นใจกันและช่วยกันแก้ปัญหา อย่าคิดเอาตัวรอดคนเดียว อาจจะแ่กันทุกคน